

UDK 371.3:94
UDK 94

ISSN 1334-1375

DRUŠTVO ZA HRVATSKU POVJESNICU

POVIJEST U NASTAVI

god. VIII (2010.)

br. 2 (16) / str. 201-350

srednja europa

Zagreb, jesen 2010.

Izvanučionička nastava u Muzeju Slavonije

Autor je rad temeljio na prijašnjim iskustvima realizacije izvanučioničke nastave u Muzeju Slavonije kao nastavnik povijesti i sadašnjeg iskustva muzejskog pedagoga. U želji za što boljim korištenjem mogućnosti koje muzeji pružaju nastavi povijesti, rad ističe svrhu i prednosti izvanučioničke nastave u muzeju, čimbenike koji nužno utječu na njenu realizaciju, kao i nužnost njene temeljite pripreme i organizacije.

Ključne riječi: izvanučionička nastava, nastava povijesti, muzej, Muzej Slavonije

Nastava povijesti može, između ostalog, značiti i posjet muzeju.¹ Glavna specifičnost takvog posjeta – kojeg Pavao Skok naziva izvanučioničkom nastavom – ostvarivanje je odgojno-obrazovnih ciljeva nastave izvan učionice.² Skokov termin *izvanučionička nastava* preuzimam u ovom radu.

Muzej Slavonije nacionalni je muzej i sa svojih 400 000 muzejskih predmeta, raspoređenih u stotinjak zbirki, najveći je muzej općeg tipa u Hrvatskoj. U sklopu Muzeja djeluje i najveća muzejska knjižnica u Hrvatskoj. Svojom bogatom građom Muzej Slavonije pruža nemjerljive mogućnosti edukacije i doprinos nastavi, koje su škole prepoznale. Posjeti učenika čine u ukupnom broju posjeta najznačajniji segment, pri čemu vođeni obilazak (stručno vodstvo) po izložbama predstavlja najučestaliji oblik edukacije, no ne i jedini. Učenici dolaze u posjet Muzeju uglavnom organizirano u sklopu razredne nastave ili nastave povijesti. Izvanučionička nastava u muzeju ima mnogostruke koristi i može biti pedagoški učinkovitija nego u prostorima škole. Mnoštvo je pozitivnih iskustava u radu s djecom u prostorima Muzeja Slavonije i mnogo je nastavnika koji se uvijek iznova vraćaju s istim ili novim generacijama učenika. No, katkada se općenito tijekom učeničkih posjeta muzeju stječe dojam da bi muzej mogao biti na veću korist nastavi nego što ga se koristi. Na nastavu u muzeju utječe mnoštvo različitih čimbenika, ali edukativni potencijal muzeja bit će iskorišten samo ukoliko je takva nastava temeljito organizirana i dobro provedena, a učenici adekvatno motivirani i pripremljeni za rad u muzeju. U suprotnom je edukativni potencijal muzeja nedovoljno iskorišten, a dugoročno može imati

1 Robert Stradling, *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, prev. Silvije Devald i Draženka Kešić (Zagreb: Srednja Europa, 2003), 155.

2 Pavao Skok, *Izvanučionička nastava* (Zagreb: Pedagoški servis, 2002), 20.

više štete jer se učenici u muzeju nisu dublje senzibilizirali za kulturnu i prirodnu baštinu. Takav učenik se eventualno vraća u muzej i pokazuje interes za baštinu u onoj životnoj fazi u kojoj se više razmišlja o retrospektivi nego o perspektivi.

Svrha i prednosti izvanučioničke nastave (povijesti) u muzeju

U kontekstu aktualnih odgojno-obrazovnih strategija u Hrvatskoj naglasak se pri učenju i poučavanju stavlja na učenika, odnosno razvoj njegovih ne samo znanja već i kompetencija. Jedna od temeljnih kompetencija koju je prihvatila obrazovna politika Republike Hrvatske jest kulturna svijest i izražavanje, razvoj koje je usko vezan, ne zanemarujući mogućnost razvoja i drugih, uz učenje u muzejskim ustanovama.³ Kurikulumski pristup usmjeren na razvoj kompetencija traži promjene metoda i oblika rada. Učenik je promatran kao subjekt procesa učenja, pri čemu je njegova aktivna uključenost presudna za uspjeh. U aktivnim metodama učenja i poučavanja svoje mjesto ima i izvanučionička nastava u muzejskim ustanovama.⁴

Muzeji se u zadnjih nekoliko desetljeća postepeno transformiraju od muzejskih hramova u mjesta učenja, mjesta drugačijeg doživljaja i provođenja slobodnog vremena. Oni se i u svom pojmovnom određenju danas tako označuju.⁵ Za nastavu povijesti svi muzeji (sve vrste muzeja) mogu biti interesantni. Kulturnopovijesni muzeji ipak predstavljaju najočitije dodirne točke s nastavom povijesti,⁶ iako se učenje i poučavanje povijesti može odvijati i u drugim muzejskim okruženjima.⁷ Osim toga, muzeji pružaju mogućnost interdisciplinarnog povezivanja sadržaja različitih nastavnih predmeta.⁸

Razlozi zbog kojih se organizira izvanučionička nastava povijesti u muzeju prije svega su spoznajne prirode. Muzeji se mogu promatrati kao primarni izvori znanja, a građa u njima kao neposredni izvor znanja.⁹ Učenici se u muzeju upoznaju s kulturnom i prirodnom baštinom, vrijednostima i civilizacijskim dostignućima, što služi konkretizaciji i obogaćivanju nastavnih sadržaja.¹⁰ Sa stanovišta nastave povijesti, muzejski predmet (pa i izložba) može se promatrati i kao (dodatni) izvor povijesnih

3 *Nacionalni okvirni kurikulum* (Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010), 12.

4 *Praktični vodič za timski rad, suradničko učenje i poučavanje* (Zagreb: Školska knjiga, 2006), 6-10; *Nacionalni okvirni kurikulum*, 17.

5 Muzej je, prema statutu ICOM-a (Međunarodnog savjeta muzeja), stalna, neprofitna ustanova u službi društva i njegova razvitka, otvorena javnosti, koja sabire, čuva, istražuje, komunicira i izlaže u cilju poučavanja, EDUKACIJE i zabave. Više: André Gob i Noémie Drouguet, *Muzeologija: Povijest, razvitak, izazovi današnjice* (Zagreb: Antibarbarus, 2007) 41.; Ivo Maroević, *Uvod u muzeologiju* (Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1993), 74.

6 Hrvoje Matković, »Nastava povijesti i muzeji« u *Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja*, ur. Ivan Vavra (Zagreb: Hrvatski školski muzej, 1980): 71.

7 Berit Pleitner, »Geschichte im Museum«, u *Geschichtsmethodik: Handbuch für die Sekundarstufe I und II.*, ur. Hilke Günther-Arndt (Berlin: Cornelsen Scriptor, 2007): 120.

8 Dijana Vican i Ivan Milanović Litre ur., *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006), 14.

9 Ladislav Bognar i Milan Matijević, *Didaktika* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 302.

10 Skok, *Izvanučionička nastava*, 13.

informacija korisnih za učeničke projekte i istraživanje. No, muzejski postavi i izložbe mogu se promatrati i kao povijesni izvori koji su podložni ispitivanju, analizi i propitivanju na isti način kao i drugi izvori (izložba je npr. rezultat selekcije građe od strane autora). Muzeji tako služe i kao poticaj za promišljanje o interpretacijama prošlosti.¹¹

No, muzeji su podjednako prikladna okruženja za kreiranje iskustava i doživljaja (estetskih, etičkih, duhovnih, stvaralačkih), kao i za prijenos znanja.¹² Susret s realnim, autentičnim predmetom u muzeju predstavlja osnovu za iskustveno doživljajno učenje, a »doživljaj je uvijek popraćen određenom spoznajom i motoričkom aktivnošću«. ¹³ S druge strane, muzeji pomoću autentičnih predmeta olakšavaju pristup prošlosti: autentični predmet potiče povijesnu imaginaciju, pobuđuje snažna čuvstva i razvija živi interes za povijesna zbivanja. Autentični predmeti u muzeju potiču istraživački duh i otvaraju prostor za mnoga pitanja, što predstavlja osnovu za učenje otkrićem. Mnoge apstraktne pojmove iz nastave povijesti moguće je protumačiti upravo pomoću predmeta.¹⁴ Muzejske izložbe pričaju priče kao i knjiga ili film, no za razliku od njih, priče su u muzeju ispričane pomoću realnih predmeta koji premošćuju vremensku distancu i svojom autentičnošću daju veću vjerodostojnost.¹⁵ Za nastavu povijesti izložbe (i predmeti na njima) pružaju jasne dokaze o promjeni u životu ljudi, pružaju mogućnost uvida i uživljavanja u živote ljudi nekog razdoblja ili okruženja, ali na živopisniji i upečatljiviji način od udžbenika.¹⁶ Ako tome dodamo da u procesu učenja vizualna i auditivna percepcija imaju značajnu ulogu,¹⁷ pedagoški efekti posjeta muzeju su jasniji. Prema podacima Europske unije 29% učenika uči pretežno vizualno dok 34% pretežno auditivno.¹⁸ Na kraju, ne treba zanemariti i motivirajuće efekte posjeta muzeju.¹⁹

Čimbenici izvanučioničke nastave u muzeju

Na spoznajnu i doživljajnu stranu učenja u muzeju, kao uostalom i u školi, utječu razni čimbenici.

Iz muzejskog kuta gledanja prvi čimbenik koji utječe na izvanučioničku nastavu u muzeju je vrsta ili oblik same izvanučioničke nastave, odnosno radi li se o izletu ili ekskurziji.

11 Stradling, *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, 55-56.

12 Bognar – Matijević, *Didaktika*, 303; Jovana Milutinović, *Humanistički pristup vaspitno-obrazovnoj ulozi muzeja* (Novi Sad, Vršac: Savez pedagoških društava Vojvodine Novi Sad i Viša škola za obrazovanje vaspitača Vršac, 2003), 11.

13 Bognar – Matijević, *Didaktika*, 112.

14 Ivka Pavičić, »Muzej u nastavi«, *Povijest u nastavi* I, br. 1 (2003): 49.; Pleitner, »Geschichte im Museum«, 121-122.

15 Pleitner, »Geschichte im Museum«, 123.

16 Stradling, *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, 55-56.; Pleitner, »Geschichte im Museum«, 121.

17 Skok, *Izvanučionička nastava*, 12.

18 *Praktični vodič za timski rad, suradničko učenje i poučavanje* (Zagreb: Školska knjiga, 2006), 8.

19 Bognar – Matijević, *Didaktika*, 303.

Pavao Skok kod izvanučioničke nastave razlikuje nastavne posjete, izlete, ekskurzije, terensku nastavu, iako navedene vrste pojmovno nejasno određuje.²⁰ Vladimir Poljak svaki oblik nastave izvan škole svodi pod nastavne ekskurzije koje pak razlikuje po mjestu, vremenu trajanja, etapama obrađivanja nastavnih tema i nastavnim predmetima.²¹ Po Milanu Matijeviću odgojno-obrazovni proces koji se ostvaruje u prirodnoj i društvenoj sredini (u koju spada dakako i muzej) ostvaruje se u sklopu izleta i ekskurzija.²² Identičnu klasifikaciju navodi i Nastavni plan i program za osnovnu školu, pri čemu ih definira ne kao vrste, već oblike izvanučioničke nastave.²³ Realnost Muzeja Slavonije odgovara upravo ovoj potonjoj klasifikaciji. Pod izletom se podrazumijevaju jednodnevni ili poludnevni odlasci izvan školskih prostora, dok se pod ekskurzijom podrazumijevaju višednevni odlasci izvan školskih prostora.²⁴

Izvanučionička nastava u Muzeju Slavonije, organizirana kao izlet, utemeljena je u ciljevima i zadacima nastavnih planova i programa, najčešće nastave prirode i društva²⁵ te nastave povijesti. Cilj takvih posjeta u pravilu je konkretizacija i obogaćivanje ciljanih nastavnih sadržaja, dakle spoznajne prirode. Organiziraju je u pravilu škole koje se nalaze u relativnoj blizini muzeja, što na primjeru Muzeja Slavonije može biti grad Osijek i šira okolica. Katkada odgojno-obrazovni ciljevi izleta nisu vezani isključivo uz Muzej Slavonije i sadržaje (izložbe) koje on nudi, već se kombiniraju s obilaskom kulturno-povijesnih znamenitosti u Osijeku, odlaskom u Dječje kazalište, Zoološki vrt i McDonalds. Kombiniranje različitih posjeta razumljivo je za škole izvan Osijeka, koje zbog organizacijskih i financijskih prepreka pokušavaju u cijeni dvosmjernog prijevoza ostvariti što više (zadanih) odgojno-obrazovnih ciljeva. Upravo zbog organizacijskih čimbenika, takvi posjeti Muzeju Slavonije znaju i kraće trajati od izleta školskih grupa iz Osijeka, pa je katkada teže (u kombinaciji i s drugim čimbenicima koji utječu na posjete, među njima i zamor i umor) učenike dublje senzibilizirati za baštinu. Posebice je to izraženo kada grupa traži u zadanom (najčešće kratkom) vremenu vodstvo kroz sve izložbe, što je čest slučaj u Muzeju Slavonije.

Ekskurzije koje dolaze u Muzej Slavonije u pravilu ne organiziraju škole već putničke agencije. Takvi posjeti Muzeju Slavonije su specifični, i po trajanju i po informativnosti. Organizatori posjeta, (turistički) vodiči grupa, u pravilu traže što sažetiju informaciju i što kraće vodstvo po svim izložbama. Rijetko (gotovo nikada) takve grupe u Muzej Slavonije dolaze zbog samo jedne izložbe. Bilo kakva dublja senzibilizacija za baštinu koja se čuva u muzeju pri takvim je posjetima u pravilu teško ostvariva.

20 Skok, *Izvanučionička nastava*, 4.

21 Vladimir Poljak, *Didaktika* (Zagreb: Školska knjiga, 1970), 163.

22 Bognar – Matijević, *Didaktika*, 302-309.

23 Vican – Milanović Litre ur., *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, 2006).

24 Bognar – Matijević, *Didaktika*, 303; Vican – Milanović Litre ur., *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, 2006), 14.

25 Vican – Milanović Litre ur., *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, passim.

Prilikom posjeta muzeju neposredni izvor znanja jesu muzejska izložba i muzejski predmet. Muzej počiva na muzejskom predmetu. Muzejski predmet apsolutni je i nekonvencionalni nositelj informacija,²⁶ koje su pak temelj znanja. On je i povijesni izvor. Govori o svom trajanju u vremenu i prostoru, o tome što se s njime događalo. Neposredno, ali i posredno govori o onome tko ga je stvorio, koristio, pohranjivao, izlagao, kako se odnosio prema njemu. On, nadalje, pruža informacije o razdobljima u kojima je egzistirao, elementima stila itd.²⁷ Izložba u muzeju elementarni je oblik muzejske komunikacije s posjetiteljima. Ona je organizirani sustav unutar kojeg muzej prezentira i interpretira informacije i poruke sadržane u muzejskim predmetima. Izložba je interpretacija, priča ispričana kroz prizmu muzejskih predmeta. Ona je relevantna u pogledu vremena nastanka, prostora u kojem se zbiva, ovisna o materijalu koje muzej posjeduje. Treba naglasiti da je ona podjednako rezultat selekcije i interpretacije muzejskih predmeta, pa stoga govori i o pogledima onoga tko interpretira – autora izložbe.²⁸ Izložba utječe i na doživljajnu stranu percipiranja izložbe, načinom na koji je dizajnirana i oblikovana njena scenografija.

Učenici dolaze u muzej u pravilu u kontekstu pojedinih nastavnih predmeta pa se i izložbe, kao i muzejski predmeti, najčešće tako promatraju. U nastavi povijesti, muzejski predmet tako služi kao sredstvo zornog prikaza, svjedok prošlosti. Predmet se promatra kao argument određenoj interpretaciji prošlosti. Za muzejske stručnjake, predmet je pak polazište (a ne argument) bilo kakve interpretacije. Predmet se može, izvan svih konteksta, promatrati i kao polazište i argument određenoj interpretaciji, no nužno je predmet promatrati višeslojno i muzejski stručnjaci katkada posjetiteljima žele prenijeti i druge dodane vrijednosti koje predmet kao dio baštine posjeduje i preko toga posjetitelja senzibilizirati za svijet prirodne i kulturne baštine.²⁹

Pored muzejskog predmeta, dostupni izvori znanja u muzeju su muzejski stručnjaci – kustosi, pedagozi, knjižničari. Muzejski stručnjaci, prije svega kustosi, otkrivaju informacije pohranjene u muzejskim predmetima zahvaljujući poznavanju temeljnih znanstvenih disciplina te ih pohranjuju i interpretiraju u konvencionalnom obliku (izložbe, katalozi izložbi, stručne publikacije, knjige inventara i sl.). Način na koji će se koristiti ti izvori znanja prilikom nastavnih posjeta ovisi i o dogovorenim oblicima rada. Kako je vodstvo najučestaliji oblik edukacije u muzeju, neovisno o vrsti izvanučiioničke nastave, o stručnim djelatnicima ovisi i način interpretacije izložbe i muzejskih predmeta.

Vodstvo je oblik interpretacije i specifičan oblik verbalne komunikacije pri kojoj se poruka materijalne i nematerijalne (kulturne i prirodne) baštine tumači i interpretira u svrhu razumijevanja (sadržaja) kulturne poruke i pružanja potpunijeg doživljaja izložbe svim posjetiteljima, odnosno najavljenim i organiziranim grupama

26 Maroević, *Uvod u muzeologiju*, 123.

27 Ibid., 123.

28 Ibid., 201.

29 Više o muzejskom predmetu: Maroević, *Uvod u muzeologiju*, passim.

posjetitelja.³⁰ Vodstvo počiva na principu frontalnog načina rada koji posjetitelja stavlja u poziciju pasivnog slušača.

Berit Pleitner navodi da vodstva nisu toliko loša koliko su na lošem glasu, vjerojatno zbog njihove podudarnosti s frontalnom nastavom. Pleitner dalje navodi da učenici pri vodstvu toliko ne prigovaraju što im netko nešto objašnjava, tumači, pokazuje. Više prigovaraju činjenici da su vezani uz grupu, ne mogu sami određivati ritam obilaska izložbe, te da manje eksponate u većim grupama ne mogu doživjeti. Tada se pojedinci osjećaju zapostavljenima i postaju nemirni.³¹ S jedne se strane pri vodstvu otvara pitanje veličine grupe, a s druge se ukazuje potreba za korištenjem, uz klasično vodstvo, različitih interpretativnih tehnika i kombiniranja ostalih oblika komunikacije (npr. dijalози, dramske tehnike) kojima se omogućuje veća aktivnost i interaktivnost posjetitelja, željnog iskustvenog oblika percipiranja izložbe.³²

U teoriji vodstvo po muzeju obavljaju za to (od muzejskih pedagoga i kustosa) obučeni muzejski vodiči, no u praksi je situacija drugačija. U manjim muzejima (barem što se tiče broja stručnog osoblja) grupe posjetitelja po izložbama vode kustosi i ostalo stručno osoblje, a ako postoji muzejski pedagog, u pravilu se taj dio posla (gotovo isključivo) prepušta njemu, kao što je slučaj i u Muzeju Slavonije. U manjim muzejima to ima smisla, no problem je u tome što se, nažalost, poimanje rada muzejskog pedagoga u očima mnogih muzejskih djelatnika, ali i onih izvan muzeja svodi na vođenje po izložbama.

Prilikom vodstva, za muzejske djelatnike bitna je primjena metode personalizacije koja podrazumijeva prilagodbu i davanje informacija u skladu s interesom, iskustvom i spoznajnim mogućnostima posjetitelja. Razlike su u načinu vođenja grupe učenika nižih razreda osnovnih škola i srednjoškolaca. Razlika je i u vodstvu napredne školske grupe povjesničara i npr. članova udruge profesora povijesti. Vodstvo je potrebno prilagoditi i cilju, odnosno okolnostima posjeta. Katkada je školski posjet muzeju motiviran posjetom samo jednoj izložbi ili dijelu izložbe koji se može uklopiti u odgojno-obrazovne ciljeve nastave, a ne cjelokupnom postavu muzeja. Upravo u suradnji s muzejskim stručnjacima, prije svega pedagogom, moguće je dogovoriti specifičan odgojno-obrazovni cilj posjeta, kao i zadatke u provedbi samog cilja. U konačnici to može rezultirati drugim i drugačijim oblicima pedagoškog rada na izložbi, dijelu izložbe ili u muzeju (npr. pedagoška radionica).

Izvori znanja u muzeju mogu biti i nastavnici i učenici. Učenici mogu dobiti individualne ili grupne zadatke koje trebaju rješavati tijekom, prije ili nakon posjeta

30 Andrea Smetko, »Stručno vodstvo kao oblik muzejske komunikacije« u *IV. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem: Zbornik radova*, ur. Božidar Pejković (Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2007): 66.

31 Pleitner, »Geschichte im Museum«, 123.

32 Smetko, »Stručno vodstvo kao oblik muzejske komunikacije«; Malina Zuccon Martić, »Vodstvo u muzeju«, u *IV. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem: Zbornik radova*, ur. Božidar Pejković (Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2007); Pleitner, »Geschichte im Museum«, 124; Andreas Urban, »Geschichtsvermittlung im Museum«, u *Handbuch Methoden im Geschichtsunterricht*, ur. Ulrich Mayer, Hans-Jürgen Pandel i Gerhard Schneider (Schwalbach/Ts: Wochenschau-Verl., 2004): 372-373.

muzeju. Iz perspektive muzejskih djelatnika, najzahvalniji je rad s učenicima koji su dobro pripremljeni i koji imaju određene zadatke prilikom posjeta muzeju. Učenici mogu dobiti i zadatak proučiti literaturu koja govori o sadržajima koje će vidjeti. Na osnovu toga mogu se pripremiti za vođenje ostalih učenika u promatranju muzejskih izložaka.³³ Na jednak način može se pripremiti i nastavnik. Poželjno bi bilo da se upozna i s izloženim muzejskim predmetima. Nastavnik može pripremiti i radne listove koji bi učenici ispunjavali prilikom posjeta. Iskustvo govori da bi takvi radni listovi morali biti sažeti kako pažnja učenika ne bi primarno bila na ispunjavanju radnih listova, a na štetu doživljaja predmeta.³⁴ Često takve radne materijale pripremaju i pedagoški odjeli muzeja ili muzejski pedagozi, pa ih je poželjno kontaktirati prije posjeta.³⁵

Učenici su osnovni čimbenici bilo koje nastave, pa tako i one u muzeju. No, posebno bih istaknuo i nastavnika kao značajnog čimbenika u realizaciji izvanučioničke nastave u muzeju, neovisno o tome vodi li on nastavu u muzeju ili svoju ulogu prepušta muzejskom stručnjaku. O njegovom stavu prema realizaciji izvanučioničke nastave u muzeju uvelike ovisi i njezin uspjeh. Svojim angažmanom nastavnik u suradnji sa stručnim djelatnikom može cjelokupni odgojno-obrazovni proces usmjeravati ka ostvarenju zadanih ciljeva i zadataka – poticati učenike na pažljivo promatranje, postavljanje pitanja i traženja odgovora, pomoć u radu učenika... Pored toga izuzetno je bitna njegova suradnja s muzejskim stručnjacima (kako prije posjeta, tako i tijekom posjeta).

Na edukativni rad u muzeju utječe i veličina obrazovne grupe. Kao i u školi, tako i u muzeju manja grupa jamačno doprinosi i kvaliteti rada. Grupa veća od 30 učenika ne pridonosi kvaliteti rada, neovisno radi li se možda o pedagoškim radionicama ili stručnom vodstvu. Osim toga, muzeji (u pravilu) iz sigurnosnih razloga ni ne dopuštaju grupe veće od 30 osoba, odnosno jednog razreda. Ukoliko se nastava u muzeju organizira za veći broj osoba, trebalo bi razmisliti o podjeli jedne veće grupe u dvije do tri manje.

Na (pedagoški) uspjeh posjeta muzeju iz dosadašnjih iskustava rada s učenicima utječu, pored navedenih, i mnogi drugi objektivni i subjektivni čimbenici – umor i zamor, prijašnje iskustvo, vrijeme posjeta itd. No, temeljito pripremljen i organiziran posjet muzeju nužno će utjecati na uspjeh posjeta.³⁶

33 Pavičić, »Muzej u nastavi«, 49.

34 Jadranka Vinterhalter ur., *Osnove zaštite i izlaganja muzejskih zbirki* (Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 1993), 101-102; Pleitner, »Geschichte im Museum«, 125.

35 Primjer Arheološkog muzeja u Zagrebu; Gob, Drouguet, *Muzeologija: Povijest, razvitak, izazovi današnjice*, 129, 235; Pleitner, »Geschichte im Museum«, 125; Urban, »Geschichtsvermittlung im Museum«.

36 Bognar – Matijević, *Didaktika*, 304.

Didaktičke etape u pripremanju i izvođenju izvanučioničke nastave u muzeju

U odgojno-obrazovnom procesu, bez obzira gdje se ostvaruje postoje tri temeljne etape: priprema, realizacija i vrednovanje.³⁷ Posjet muzeju, neovisno o tome radi li se pri tome o stručnom vodstvu ili samostalnom radu nastavnika s učenicima treba promatrati kao jedinstvenu didaktičku cjelinu.

Priprema posjeta muzeju vremenski je vjerojatno najdugotrajnija etapa, ili bi barem trebala biti. Ona započinje godišnjim planiranjem i programiranjem. Godišnje planiranje i programiranje posjeta određenom muzeju katkada se može pokazati teškom zadaćom ukoliko ciljani muzeji nemaju dovoljno precizan godišnji plan izložbene djelatnosti, s tim da možda nemaju ni stalni postav. Neposredna priprema nastavnog posjeta stoga bi trebala prvenstveno uključiti provjeru mogućnosti ostvarivanja zadanih ciljeva i zadataka odgojno-obrazovnog procesa u muzeju. Dakle, nastavnik se prethodno mora upoznati što mu određeni muzej pruža u mogućem ostvarivanju ciljeva odgojno-obrazovnog procesa. Danas mnogi muzeji imaju sadržajne web stranice, pa su mnoge informacije dostupne i u virtualnom svijetu, što može dodatno olakšati pripremu.

U pripremi posjeta muzeju nužna je suradnja i koordinacija rada nastavnika sa stručnim djelatnicima muzeja. Danas kada sve više muzeja ima muzejske pedagoge među svojim stručnim djelatnicima moguće je direktno s muzejskim pedagogom razmotriti mogućnosti uklapanja nastavnog posjeta u ciljeve i zadatke odgoja i obrazovanja i eventualno dogovoriti sadržaj posjeta i konkretne aktivnosti u muzeju. U muzejima je izložen samo mali dio predmeta, najveći dio nalazi se u depoima. Moguće je katkada odabrati i nove neizložene predmete i pripremiti ih za nastavnu obradu. U dogovoru s muzejskim stručnjacima moguće je dogovoriti da se aktivnosti u muzeju možda usredotoče na samo nekoliko predmeta, na nekoliko tematskih prostorija ili jednu tematsku cjelinu umjesto na cijeli muzej.³⁸ Nastavnici koji organiziraju posjete u pripremi ne trebaju zanemariti i provjeru radnog vremena muzeja, cijene ulaznica, mogućnosti fotografiranja i slično.³⁹

Prije dolaska u muzej nastavnik bi trebao motivirati učenike za posjet. Učenici bi trebali biti upoznati s pojmom samog muzeja, kako bi uopće znali gdje dolaze. Jednako je važno da učenici budu upoznati sa svrhom posjeta i onoga što će vidjeti tijekom posjeta, uz koje je nastavne sadržaje vezan njihov posjet i koje će to nove spoznaje proširiti. Poželjno bi bilo da nastavnik učenicima (grupno ili individualno) zada i neposredne zadatke, koje će ostvarivati tijekom nastavnog posjeta muzeju. Učenike treba upoznati i s »kućnim redom« muzeja (sloboda fotografiranja, nužnost očuvanja izloženih predmeta). Važno je da budu upoznati s nužnošću odgovornog

37 Skok, *Izvanučionička nastava*, 43; Bognar – Matijević, *Didaktika*, 303.

38 Maja Škiljan, »Muzeji i škole – komplementarne djelatnosti«, u *Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja*, ur. Ivan Vavra (Zagreb: Hrvatski školski muzej, 1980): 35.

39 Skok, *Izvanučionička nastava*, 43-44; Bognar – Matijević, *Didaktika*, 303-304.

ponašanja u muzeju – posjet muzeju može biti uzbudljiv, ali muzej ipak nije zabavni park. Treba upozoriti učenike da svojim ponašanjem ne ometaju i druge posjetitelje.⁴⁰

Konačno, posjet muzeju svakako treba najaviti unaprijed – dan i vrijeme dolaska. Ukoliko je nastavnik predvidio prilikom posjeta suradnju s muzejskim stručnjakom (kustosom, pedagogom) bitno je da oni dobiju osnovne informacije, kao što su dob učenika, usmjerenje, vrijeme koje mogu provesti u muzeju.

Glavni dio realizacije nastavnog posjeta započinje dolaskom u muzej. Ukoliko se kasni s posjetom, ne bi bilo na odmet da se muzej nazove i upozori. Ako je posjet najavljen, osoblje muzeja iščekuje posjet. Često se događa da pri dolasku u muzej grupa gubi puno vremena na plaćanje ulaznica. To se može izbjeći ukoliko grupa pripremi novac za ulaznice. Odgojno-orazovni proces u muzeju započinje nastavnik koji dovodi učenike u muzej. Ukoliko je dogovoreno stručno vodstvo u muzeju, nastavnik koji dovodi grupu prepušta svoju ulogu suradniku – stručnom muzejskom djelatniku, no njegov angažman i interes tijekom posjeta dobar je primjer i dodatni poticaj učenicima. Po završetku posjeta muzeju postoji mogućnost upisivanja u knjigu dojmova. Nastavnik bi pri tome trebao voditi računa da se knjiga dojmova ne pretvori u prazan prostor za grafite, što se također često događa.

Etapom evaluacije odgojno-obrazovnog procesa izvanučioničke nastave završava nastavna posjeta. Nju treba provesti odmah po završetku nastavne posjete. Po povratku iz muzeja trebalo bi razmotriti odrađeno u muzeju. Posjet muzeju može biti poticaj za izradu školskog panoa, postera, pisanje sastavaka, pripremu male školske izložbe i slično. U razgovoru nastavnika i učenika može se procijeniti uspješnost posjeta muzeju. Povratna informacija muzeju o uspješnosti i zadovoljstvu nastavne posjete dragocjena je jer može pomoći muzeju u daljnjem obrazovnom radu.⁴¹

---

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ *Osnove zaštite i izlaganja muzejskih zbirki*, 103.

Literatura

- Bognar, Ladislav, Milan Matijević. *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- Gob, André, Noémie Drouguet. *Muzeologija: Povijest, razvitak, izazovi današnjice*. Zagreb: Antibarbarus, 2007.
- Kujundžić, Nedjeljko. »*Odgojna uloga muzeja*«. U *Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja*, ur. Ivan Vavra, 23-26. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 1980.
- Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1993.
- Matković, Hrvoje. »*Nastava povijesti i muzeji*«. U *Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja*, ur. Ivan Vavra, 71-74. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 1980.
- Malina Zuccon Martić. »*Vodstvo u muzeju*«. U *IV. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem: Zbornik radova*, ur. Božidar Pejković, 80-82. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2007.
- Milutinović, Jovana. *Humanistički pristup vaspitno-obrazovnoj ulozi muzeja*. Novi Sad, Vršac: Savez pedagoških društava Vojvodine Novi Sad i Viša škola za obrazovanje vaspitača Vršac, 2003.
- Nacionalni okvirni kurikulum*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010.
- Osnove zaštite i izlaganja muzejskih zbirki*. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 1993.
- Pavičić, Ivka. »Muzej u nastavi« *Povijest u nastavi*, I, br. 1 (2003): 49-52.
- Pleitner, Berit. »*Geschichte im Museum*«. U *Geschichtsmethodik: Handbuch für die Sekundarstufe I und II.*, ur. Hilke Günther-Arndt, 120-127. Berlin: Cornelsen Scriptor, 2007.
- Poljak, Vladimir. *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga, 1970.
- Praktični vodič za timski rad, suradničko učenje i poučavanje*. Zagreb: Školska knjiga, 2006.
- Skok, Pavao. *Izvanučionička nastava*. Zagreb: Pedagoški servis, 2002.
- Smetko, Andrea. *Stručno vodstvo kao oblik muzejske komunikacije*, U *IV. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem: Zbornik radova*, ur. Božidar Pejković, 66-72. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2007.
- Stradling, Robert. *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*. Preveli Silvije Devald i Draženka Kešić. Zagreb: Srednja Europa, 2003.
- Škiljan, Maja. »*Muzeji i škole – komplementarne djelatnosti*«, U *Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja*, 33-36. Zagreb: Hrvatski školski muzej, 1980.
- Urban, Andreas. »*Geschichtsvermittlung im Museum*«, U *Handbuch Methoden im Geschichtsunterricht*, ur. Ulrich Mayer, Hans-Jürgen Pandel i Gerhard Schneider, 370-388. Schwalbach/Ts: Wochenschau-Verl., 2004.
- Vican, Dijana, Ivan Milanović Litre ur. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

SUMMARY**Outside classroom teaching at the Museum of Slavonia**

Learning in museums is freed from many limitations which are basically imposed by conventional school education (such as school periods and decontextualized environment). At the same time, museums offer a great many possibilities. At the very least they facilitate learning based on research, projects and problem solving as well as association of various curriculum content areas according to the principles of interdisciplinary connection. Numerous positive examples of the use of museums for teaching outside the classroom makes this sort of collaboration between schools and museums most frequent. However, there is still space for museums to be in better service to school education than they have been so far. This paper examines teaching outside the classroom and provides examples based on the author's past experiences of a history teacher during visits to the Museum of Slavonia in Osijek as well as his ongoing experiences of a museum educator at the same museum. Aiming to encourage better use of opportunities that museums offer for teaching history as part of the school curriculum, the paper emphasizes purposes and advantages of museums in teaching outside the classroom, elements which necessarily effect its realization and the necessity for thorough preparation and organization before the museum visit.